

Andrzej Parzonko

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ROLA DOPLAT DO KRÓW I POZOSTAŁEGO BYDŁA W POLSKIM SYSTEMIE DOPLAT BEZPOŚREDNICH W ROZWOJU SEKTORA MLECZARSKIEGO

THE ROLE OF SUBSIDIES FOR COWS AND OTHER CATTLE IN THE POLISH SYSTEM DIRECT PAYMENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE DAIRY SECTOR

Słowa kluczowe: gospodarstwa mleczne, dopłaty bezpośrednie, skala produkcji mleka

Key words: dairy farms, direct payments, the scale of milk production

JEL codes: Q18

Abstrakt. Głównymi celami artykułu są: 1) zaprezentowanie informacji dotyczących liczby i struktury wniosków składanych o dopłaty do krów mlecznych i pozostałego bydła w 2015 roku w Polsce; 2) ocena ekonomiczna systemu naliczania dopłat do krów i pozostałego bydła w Polsce; 3) zaproponowanie zmian we wdrożonym systemie dopłat do analizowanych grup zwierząt. Z przeprowadzonej analizy wynika, że w Polsce w 2015 roku złożono 1 351 435 wniosków o dopłaty bezpośrednie, z czego jedynie 12% dotyczyło dopłat do utrzymywanych krów w gospodarstwie. Gospodarstw utrzymujących 3 krowy i wnioskujących o dopłaty do tych zwierząt było 27 461, co stanowiło aż 16,9% wszystkich gospodarstw wnioskujących o dopłaty do krów. Zaproponowane granice wielkości stad zwierząt odjętych dopłatami są niezrozumiałe (nie są poparte żadnymi argumentami ekonomicznymi) i nie stymulują rozwoju tego kierunku produkcji w Polsce.

Wstęp

Dopłaty do działalności operacyjnej gospodarstw rolniczych w Polsce stanowią ważną pozycję w strukturze dochodów rolników. W gospodarstwach objętych obserwacją FADN, w 2015 roku przeciętnie dopłaty do działalności operacyjnej stanowiły 20% wartości produkcji i aż 74% dochodu z gospodarstwa rolniczego. Przeciętny poziom dopłat do działalności operacyjnej różnicowany był w gospodarstwach prowadzących różne kierunki produkcji. Najwyższy ich poziom, w relacji do osiągniętej wartości produkcji oraz dochodu z gospodarstwa rolniczego, generowany był w grupie podmiotów z tzw. „typu zwierząt trawożernych” (odpowiednio 60 i 137%). W gospodarstwach ukierunkowanych na chów krów mlecznych (typ gospodarstw „krowy mleczne”) zanotowano przeciętnie najwyższe dopłaty do działalności operacyjnej (33 829 zł) i stanowiły one 26% wartości produkcji oraz 66% dochodu z gospodarstwa rolniczego [Floriańczyk i in. 2016]. Mimo dużego znaczenia dopłat bezpośrednich, zdania wśród ekonomistów, rolników i podatników dotyczące ich efektywności ekonomicznej są zróżnicowane. Ekonomiści toczą spory o systemy naliczania dopłat bezpośrednich, wykazując ich różne zalety i wady. Twierdzi się, że płatności związane z bieżącym poziomem produkcji (*coupled*) prowadzą do powstawania nadwyżek podaży i premiują głównie duże i silne gospodarstwa rolne, ich społeczna zasadność jest ograniczona, a rządowi coraz trudniej jest przekonać konsumentów i podatników o konieczności wspierania sektora rolnego [Góral 2015, s. 18]. Wprowadzone dopłaty bezpośrednie, oderwane od realizowanej produkcji w gospodarstwie rolniczym (*decoupled*), w mniejszym stopniu wpływają na zwiększenie produktywności roślin i zwierząt w gospodarstwach rolniczych, jednak przyczyniają się podnoszenia cen ziemi rolniczej i kosztów jej dzierżawy,

zwiększają płynność finansową gospodarstw rolniczych, przez co podnoszą zdolność kredytową, obniżają awersję do podejmowania ryzyka i wpływają na decyzje inwestycyjne, a także zmieniają oczekiwania co do przyszłej polityki rządu [Sumner 2005].

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 5 lutego 2015 roku przyjął *Ustawę o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego*”, wprowadzając: jednolitą płatność obszarową, płatność za zazielenienie, płatność dla młodych rolników, płatność dodatkową i płatności produkcyjne (płatności związane do powierzchni niektórych upraw oraz do liczby posiadanych niektórych gatunków zwierząt) [Dz.U. 2015 poz. 308]. W art. 16.1. ww. ustawy wprowadzono po raz pierwszy „płatności związane do zwierząt” i przysługują one do następujących gatunków: bydło domowe (*Bos taurus*), owca domowa (*Ovis aries*) i koza domowa (*Capra hircus*). Płatności te mają charakter produkcyjnych – im większa liczba zwierząt, tym większe przysługują dopłaty. Jednak wprowadzono pewne ograniczenia dotyczące liczby zwierząt objętych płatnościami. W przypadku krów przyjęto wymóg posiadania minimum 3 sztuk, natomiast maksymalna liczba objęta dopłatami wynosiła 30 sztuk. W przypadku pozostałych grup zwierząt należących do gatunku, którym jest bydło (cielęta, jałówki, itp.), wprowadzono takie same granice (3-30 sztuk). Zmiana *Ustawy o płatnościach wsparcia bezpośredniego z dnia 21 października 2016 r.* (ogłoszona 15.12.2016 r) wprowadziła zmiany dotyczące m.in. górnej granicy liczby krów i pozostałych zwierząt z gatunku bydła wspieranych dopłatami – zaproponowano 20 sztuk [Dz.U. 2016 poz. 2037]. W 2015 roku na płatności bezpośrednie do krów przeznaczono 644 888 527 zł, natomiast do pozostałych zwierząt z tego gatunku 720 233 480 zł. Stanowiło to odpowiednio 314,20 i 258,97 zł do jednej sztuki. Przyjęte wsparcie bezpośrednie do bydła (w tym do krów) oraz procedury jego udzielania skłaniają do zastanowienia się nad racjonalnością ekonomiczną tego typu działań..

Material i metodyka badań

Głównymi celami artykułu są: 1) zaprezentowanie informacji dotyczących liczby i struktury wniosków składanych o dopłaty do krów mlecznych i pozostałego bydła w poszczególnych województwach w 2015 roku; 2) ocena ekonomiczna systemu naliczania dopłat do krów i pozostałego bydła w Polsce; 3) zaproponowanie zmian we wdrożonym systemie dopłat do analizowanych grup zwierząt.

Źródła danych stanowiły niepublikowane dane ARiMR oraz literatura przedmiotu.

Wyniki badań

Procesy globalizacji na rynku mleka ciągle postępują. U ich podstaw leżą dwie główne przyczyny: 1) postęp techniczny, który ułatwia komunikację oraz obniża koszty transportu i 2) liberalizacja (na poziomie państw narodowych) w przepływie produktów, usług, kapitału i pracy. Między innymi w krajach Unii Europejskiej (UE) zaproponowano od 2015 roku wiele zmian dotyczących regulacji na rynku mleka. Do najważniejszych należą: 1) likwidacja systemu kwotowania produkcji mleka; 2) odejście od obowiązkowych dopłat do prywatnego przechowywania masła oraz stałych cen interwencyjnych zakupu masła i odtłuszczonego mleka w proszku; 3) odejście od dopłat do eksportu produktów mlecznych poza granice UE [Parzonko, Runowski 2015]. Przedstawione zmiany przyczyniają się do większego uzależnienia unijnego rynku mleka od sytuacji w innych krajach pozaeuropejskich oraz zwiększają wewnętrzne presje poszczególnych państw w obrębie UE. W tym kontekście ciągle powracającym problemem jest konkurencyjność polskich podmiotów z sektora mleczarskiego (w tym najważniejszych – gospodarstw rolniczych) na arenie międzynarodowej (w tym UE) oraz skuteczność wprowadzonych mechanizmów interwencyjnych na poziomie krajowym, które powinny kreować pożądane kierunki zmian.

Polska charakteryzuje się stosunkowo dobrymi warunkami przyrodniczymi do chowu bydła i produkcji mleka. Przewaga terenów nizinnych powoduje, że uprawa roślin pastewnych wykorzystywanych w chowie bydła nie napotyka zasadniczych ograniczeń [Falkowski, Kostrowicki

2001]. Między innymi korzystne uwarunkowania przyrodnicze do produkcji mleka w Polsce sprawiły, że w latach 2004-2016 globalna produkcja mleka sukcesywnie wykazywała tendencję rosnącą. Efektem wzrostu produkcji, niestety przy ciągle niskim wewnętrznym spożyciu mleka i przetworów mlecznych, był wzrost eksportu. Saldo obrotów handlowych produktami mlecznymi w 2003 roku wynosiło 278 mln euro, natomiast w 2015 roku było to już 850 mln euro [Seremak-Bulge 2000-2016]. Zaznaczyć jednak należy, że pozytywne tendencje w handlu zagranicznym produktami mlecznymi w latach 2015-2016 wyhamowały, a polskie gospodarstwa rolnicze, mimo ciągłego rozwoju, tracą swoje przewagi na tle podmiotów z wiodących krajów UE.

Tabela 1. Zmiany w produkcji i liczbie gospodarstw sprzedających mleko do mleczarni w poszczególnych krajach UE w latach kwotowych 2004/2005-2014/2015

Table 1. Changes in milk production and the number of farms that sell milk to dairies in the EU in 2004/2005-2014/2015

Wyszczególnienie / <i>Specification</i>	Przyrost produkcji mleka dostarczonego do mleczarni w latach kwotowych 2004/2005- 2014/2015/ <i>The growth production of milk delivered to dairies in 2004/2005-2014/2015</i>		Zmniejszenie liczby gospodarstw sprzedających mleko do mleczarni w latach kwotowych 2004/2005-2014/2015/ <i>Reduction of the number of dairy farms in 2004/2005- 2014/2015</i>		Przeciętny przyrost dostaw mleka z gospodarstwa w latach kwotowych 2004/2005-2014/2015/ <i>The average increase in milk production in 2004/2005-2014/2015</i>	
	mln t	%	liczba/number	%	t	%
Niemcy/DE	3,160	11,21	39 623	35,29	180,37	71,87
Polska/PL	2,159	25,87	180 197	58,04	53,76	199,98
Holandia/NL	1,389	12,54	5 517	23,82	228,23	47,74
Francja/FR	1,201	5,08	41 522	38,38	154,15	70,53
Irlandia/IE	0,602	11,07	5 766	23,83	102,97	45,82
Wlk. Brytania/UK	0,525	3,68	7 293	35,02	408,10	59,57
Dania/DK	0,478	10,73	3 091	47,30	750,94	110,12
Hiszpania/ES	0,430	7,02	17 861	50,26	198,30	115,16
Austria/AT	0,393	14,69	17 716	34,71	39,71	75,66
Belgia/BE	0,352	10,70	6 007	41,66	205,10	89,75
Litwa/LT	0,350	31,62	74 691	69,05	33,32	325,31
Włochy/IT	0,336	3,15	18 928	38,27	144,71	67,11
Łotwa/LV	0,304	66,23	14 858	60,87	61,18	324,82
Czechy/CZ	0,304	12,72	1 139	38,61	677,42	83,61
Estonia/EE	0,181	35,03	945	59,62	762,44	234,42
Węgry/HU	0,131	8,98	2 553	49,15	320,66	114,33
Luksemburg/LU	0,040	14,90	275	27,75	161,39	59,03
Cypr/CY	0,031	23,85	32	13,56	237,44	43,28
Malta/MT	0,001	1,92	33	22,00	85,61	30,67
Finlandia/FI	-0,008	-0,35	8 773	49,40	128,38	96,95
Słowacja/SK	-0,015	-1,75	281	35,13	563,60	51,44
Portugalia/PT	-0,050	-2,59	9 627	61,24	184,69	151,32
Grecja/GR	-0,102	-14,09	4 384	56,68	91,79	98,31
Szwecja/SE	-0,336	-10,49	4 485	47,63	241,38	70,92
Razem UE-24/ <i>Total EU-24</i>	11,857	8,87	465 597	48,95	6015,67	98,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie [EC 2005, 2015]

Source: own calculations based on [EC 2005, 2015]

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 1, w krajach UE można zauważyć wzrost produkcji mleka. Największy przyrost wyprodukowanego mleka w krajach UE, które trafiło do mleczarni w latach 2004-2015 wystąpił w: Niemczech (3,16 mln t), Polsce (2,16 mln t) i Holandii (1,39 mln t). Bardzo istotną sprawą jest proces zmniejszania się liczby gospodarstw zajmujących się chowem krów mlecznych i produkcją mleka na sprzedaż. W analizowanej dekadzie liczba tzw. dostawców hurtowych zmniejszyła się w analizowanych 24 krajach UE o 456 597, co stanowiło prawie połowę wszystkich dostawców z roku 2004/2005.

Procesowi zmniejszania liczby gospodarstw zajmujących się chowem bydła i produkcją mleka towarzyszył proces zwiększania skali produkcji w jednostkach, które podjęły decyzję o kontynuacji prowadzenia tej działalności. Największe przyrosty rocznej produkcji mleka sprzedawanego do mleczarni z przeciętnego gospodarstwa miały miejsce w takich krajach, jak: Estonia (762 t), Dania (750,9 t) i Czechy (677,4 t). Trzeba bardzo wyraźnie podkreślić, że polskie gospodarstwa zajmujące się chowem krów mlecznych, mimo znacznego postępu, należą do grupy charakteryzującej się stosunkowo małą skalą produkcji, słabym wyposażeniem technicznym i niską wydajnością pracy. Malejąca konkurencyjność skłania do oceny istniejących mechanizmów wparcia tego sektora gospodarki oraz proponowania dalszych działań w tym zakresie.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 2, w Polsce w 2015 roku złożono 1 351 435 wniosków o dopłaty bezpośrednie, z czego jedynie 12% dotyczyło dopłat do utrzymywanych krów w gospodarstwie (tylko 12% gospodarstw utrzymywało krowy). Relacja ta kształtowała się bardzo różnie w poszczególnych województwach. Największy odsetek wniosków o dopłaty do krów, w relacji do liczby wniosków o dopłaty bezpośrednie, występował w następujących województwach: podlaskim (30,7%), warmińsko-mazurskim (25,1%) i mazowieckim (16,5%). Na drugim biegunie znajdowały się gospodarstwa z województw: podkarpackiego (4,3%), dolnośląskiego (4,5%) i opolskiego (6,8%).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami *Ustawy z dnia z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego* [Dz.U. 2015 poz. 308], dopłaty do krów były przyznawane, jeżeli w gospodarstwie w momencie składania wniosku o płatności bezpośrednie znajdowało się minimum 3 sztuki. Takich gospodarstw w Polsce w 2015 roku było 27 461, co stanowiło aż 16,9% wszystkich gospodarstw wnioskujących o dopłaty do krów. Gospodarstw utrzymujących 30 krów i więcej w tym czasie było tylko 14 316, co stanowiło zaledwie 8,8% wszystkich wnioskujących o dopłaty do krów. Biorąc pod uwagę obowiązujące stawki dopłat bezpośrednich do krów w 2015 roku, do grupy gospodarstw utrzymujących tylko 3 krowy trafiło 25 884 738 zł i stanowiło to 4% budżetu przewidzianego na ten cel. Uwzględniając zaproponowane zmiany w *Ustawie z dnia 21 października 2016 r. o zmianie ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego* [Dz.U. 2016 poz. 2037] należy stwierdzić, że zmniejszenie górnej granicy liczby krów w stadzie do 20 sztuk, które objęte będą płatnościami bezpośrednimi przyczyni się do większej dopłaty do sztuki i pula środków do gospodarstw utrzymujących tylko 3 krowy wzrośnie. W tym momencie pojawia się pytanie o racjonalność wydatkowania środków publicznych do gospodarstw utrzymujących tylko 3 krowy. Czy działanie to przyczyni się do poprawy efektywności ekonomicznej tej działalności i w przyszłości skutkować będzie jej rozwojem w tych podmiotach (gospodarstwa zwiększą liczbę utrzymywanych krów). Może widok 3 krów w gospodarstwie jest dobrem publicznym, za które należy płacić, jednak mimo wieloletnich badań dotyczących sektora mleczarskiego, te decyzje nie znajdują uzasadnienia ekonomicznego. Jak wynika, z wielu badań, m.in. Wojciecha Ziętarey [2012] i Andrzeja Parzonko [2006, 2013], w Polsce gospodarstwa utrzymujące minimum 15-20 krow, dysponujące bardzo dobrym potencjałem do prowadzenia tej produkcji, w bardzo dobrze zorganizowanym gospodarstwie i wysokiej produktywności zwierząt są w stanie zapewnić dochód pozwalający na opłatę pracy własnej na poziomie parytetowym.

W *Ustawie z dnia z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego* [Dz.U. 2015 poz. 308] wprowadzono, a w zmienionej jej wersji z 21 października 2016 roku utrzymano dopłaty do pozostałych zwierząt z gatunku bydło. Pomijając niefortunne

Tabela 2. Liczba wniosków o dopłaty bezpośrednie i dopłaty do krów w poszczególnych województwach w 2015 roku

Table 2. Number of applications for direct payments and subsidies for cows in 2015

Wyszczególnienie/ Specification	Liczba wniosków złożonych o dopłaty bezpośrednie/ The number of applications for direct payments	Dopłaty do krów/Payments to cows			
		liczba wniosków złożonych o dopłaty do krów/ The number of applications for payments for cows	liczba wniosków złożonych o dopłatę do 30 krów/ The number of applications for payments in farms with 30 cows and more	liczba wniosków złożonych o dopłatę do 3 krów/ The number of applications for payments in farms with 3 cows	łączna wartość [zł]/ Total value [PLN]
Dolnośląskie	55 808	2 493	231	460	7 939 378
Kujawsko-pomorskie	64 266	9 659	874	1 153	39 496 174
Lubelskie	175 198	12 629	603	3 174	37 031 370
Lubuskie	19 899	1 542	189	197	6 158 961
Łódzkie	121 175	15 556	790	2 662	47 939 162
Małopolskie	120 555	9 846	94	3 764	18 412 053
Mazowieckie	206 289	34 122	2 960	4 193	135 253 946
Opolskie	27 471	1 863	188	315	6 939 357
Podkarpackie	116 520	4 896	77	1 961	9 630 616
Podlaskie	81 177	24 916	4 014	2 069	123 543 065
Pomorskie	38 600	5 548	425	1 294	17 761 122
Śląskie	47 200	3 745	238	765	10 764 603
Świętokrzyskie	84 462	6 790	128	1 967	15 749 945
Warmińsko-mazurskie	43 483	10 899	1 621	944	50 778 351
Wielkopolskie	120 605	15 613	1 648	2 215	61 818 092
Zachodniopomorskie	28 727	2 217	236	328	8 315 061
Razem/Total	1 351 435	162 334	14 316	27 461	597 531 255

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych ARiMR

Source: own calculations based on unpublished ARMiR data

sformułowanie w wymienionych dokumentach – „dopłaty do bydła” (trzeba pamiętać, że krowy także należą do gatunku bydło w związku z tym powinno być zapisane „pozostałych zwierząt z gatunku bydło”) pojawiają się też inne wątpliwości. Płatności do pozostałego bydła przysługuje rolnikowi, jeżeli posiada samice lub samce tego gatunku oraz: 1) ich wiek w dniu 15 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie tej płatności, nie przekracza 24 miesięcy; 2) utrzymywane są w gospodarstwie przez okres od dnia złożenia wniosku o przyznanie tej płatności do dnia 30 czerwca roku i nie krócej niż do dnia, w którym zwierzę osiągnie wiek 6 miesięcy. Płatność do jednego zwierzęcia jest taka sama, niezależnie czy w gospodarstwie jest cielę, czy jałówka cielna. W 2015 roku złożono 162 334 wnioski o dopłaty do pozostałego bydła. Stanowiło to 12% wszystkich gospodarstw ubiegających się o dopłaty bezpośrednie i przeznaczono na ten cel 668 627 917 zł. Studiując ideę wprowadzenia tego typu dopłat trudno doszukać się racjonalnych przesłanek ekonomicznych. Słabością tego systemu jest: 1) przeznaczone środki na dopłaty do bydła (naliczane w ww. sposób) nie mobilizują rolników do rozwoju tej działalności; 2) stany pozostałych zwierząt z gatunku bydło (cieląt, jałówek, itp.) ściśle zależą od liczby utrzymywanych krów – wsparcie bezpośrednio krów dopłatami powinno mieć przełożenie na liczbę urodzonych cieląt i zwierząt z pozostałych grup technologicznych w

obrębie gatunku bydła; 3) komplikacja i podniesienie kosztów administracyjnych, wynikające z potrzeby kontroli podawanych informacji przez rolników.

Krytyczna ocena dopłat do bydła (w tym do krów) w Polsce skłania do wskazania potencjalnych zmian w obowiązującym systemie. Najważniejsze to:

1. Utrzymanie dopłat tylko do krów (rezygnacja z dopłat do pozostałego bydła). Taka zmiana uprościłaby administracyjnie system i motywowała do utrzymywania krów, z którymi nieodłącznie związane są pozostałe grup zwierząt tego gatunku.
2. Przesunięcie granic z poziomu 3-20 sztuk krów objętych dopłatami na wyższy poziom; nie ma uzasadnienia ekonomicznego (w kontekście rozwoju tego kierunku produkcji) wspierania gospodarstw utrzymujących 3 krowy. Minimalna wielkość stada, która może skłaniać rolnika do rozważania rozwoju tej działalności (zwiększenia skali produkcji) w Polsce w 2016 roku kształtowała się na poziomie 10 sztuk. Wsparcie dopłatami tego stada może przechylić szalę w kierunku jego zwiększania. Górna granica stad wspieranych dopłatami do krów powinna być przesunięta na poziom 40 sztuk.

Podsumowanie i wnioski

1. W krajach UE w latach 2005-2015, mimo obowiązującego systemu kwotowania, produkcja mleka zwiększyła się o 11,86 mln t, co stanowiło 8,9% produkcji z roku kwotowego 2004/2005. Temu zjawisku towarzyszył proces zmniejszania się liczby gospodarstw zajmujących się chowem krów mlecznych i produkcją mleka na sprzedaż. W analizowanej dekadzie liczba tzw. dostawców hurtowych w 24 krajach UE zmniejszyła się o 456 597, co stanowiło prawie połowę wszystkich dostawców z roku 2004/2005.
2. Polska charakteryzuje się stosunkowo dobrymi warunkami przyrodniczymi do chowu bydła i produkcji mleka (potencjał produkcyjny jest dużo większy od faktycznie realizowanego w 2015 roku). Jednak gospodarstwa zajmujące się produkcją mleka w Polsce wyróżniają się na tle innych krajów europejskich przeciętnie niewielką skalą produkcji, co przekłada się na małą dochodowość, która utrudniała podejmowanie decyzji o rozwoju pracochłonnej i kapitałochłonnej produkcji, jaką jest chów krów mlecznych.
3. W 2015 roku w polskim systemie dopłat bezpośrednich wprowadzono tzw. „płatności związane do zwierząt” (w tym do krów i pozostałego bydła), mające charakter produkcyjny. Zgodnie z *Ustawą z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego* [Dz.U. 2015 poz. 308], wprowadzono dopłaty do krów w gospodarstwach utrzymujących minimum 3 sztuki, natomiast górna granica została wyznaczona na poziomie 30 sztuk (podobnie do pozostałych zwierząt z gatunku bydło). W zmienionej wersji ustawy z dnia 21 października 2016 roku, utrzymano dopłaty do krów i pozostałego bydła, jednak górna granica stada objęta płatnościami została przesunięta do 20 sztuk. Zaproponowane granice wielkości stad zwierząt objętych dopłatami są niezrozumiałe (nie poparte żadnymi argumentami ekonomicznymi) i nie przyczyniają się do rozwoju tego kierunku produkcji w Polsce.
4. W Polsce w 2015 roku złożono 1 351 435 wniosków o dopłaty bezpośrednie, z czego jedynie 12% dotyczyło dopłat do utrzymywanych krów w gospodarstwie. Gospodarstw utrzymujących 3 krowy i wnioskujących o dopłaty do tych zwierząt było 27 461, co stanowiło aż 16,9% wszystkich gospodarstw wnioskujących o dopłaty do krów. Gospodarstw utrzymujących 30 krów i więcej w tym czasie oraz wnioskujących o dopłaty było 14 316, co stanowiło zaledwie 8,8% wszystkich wnioskujących o dopłaty do krów. Do grupy gospodarstw utrzymujących tylko 3 krowy trafiło 25 884 738 zł i stanowiło to 4% budżetu przewidzianego na ten cel.
5. Potrzebne jest przedefiniowanie zasad wsparcia dopłatami bezpośrednimi gospodarstw utrzymujących bydło, które powinny uprościć procedury administracyjne (koszty) oraz motywować rolników do rozwoju tej działalności. Powinny być utrzymane tylko dopłaty do krów oraz przesunięta minimalna granica stada objętego dopłatami z poziomu 3 do 10 sztuk. Górna granica stada powinna być podniesiona do 40 krów.

Literatura/Bibliography

- EC (European Commission). 2005. *Komisja pobiera 364 mln € z dziesięciu państw członkowskich za przekroczenie kwot mlecznych* (Commission to levy € 364 million from ten Member States for exceeding milk quotas). Bruksela: European Commission Agriculture and Rural Development. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-05-1205_en.htm, access 4.01.2017.
- EC (European Commission). 2015. *Dwanaście państw członkowskich przekroczyło swoje kwoty mleczne w roku 2014/2015* (Twelve Member States exceeded their 2014/15 milk quota). Bruksela: European Commission Agriculture and Rural Development. http://ec.europa.eu/agriculture/newsroom/232_en.htm, access 4.01.2017.
- Falkowski Jan, Jerzy Kostrowicki. 2001. *Geografia rolnictwa świata* (Geography of agriculture in the world). Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Floriańczyk Zbigniew, Dariusz Osuch, Renata Płonka. 2016. *Wyniki Standardowe 2015 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki standardowe* (Standard results obtained in 2015 by farms participating in the Polish FADN. Part I. Standard results). Warszawa: Wydawnictwo IERiGŻ-PIB.
- Góral Justyna (red). 2015. *Subsydia a ekonomika, finanse i dochody gospodarstw rolniczych* (Subsidies and economics, finances and income of farms). Warszawa: Wydawnictwo IERiGŻ-PIB.
- Parzonko Andrzej. 2006. *Możliwości rozwojowe gospodarstw ukierunkowanych na produkcję mleka* (The possibilities and economical explanations for development of dairy directed farms). *Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G* 93 (1): 83-91.
- Parzonko Andrzej. 2013. *Globalne i lokalne uwarunkowania rozwoju produkcji mleka* (Global and local conditions for the development of milk production). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Parzonko Andrzej, Henryk Runowski. 2015. *Rozwój produkcji zwierzęcej w świetle aktualnych uwarunkowań* (The development of livestock production in the light of current conditions). *Przegląd Hodowlany* 83 (5): 9-13.
- Seremak-Bulge Jadwiga (red). 2000-2016. *Analizy Rynkowe. Rynek mleka* (Market Analysis. Milk Market). Warszawa: Wydawnictwo IERiGŻ-PIB.
- Sumner Daniel A. 2005. *Production and Trade Effects of Farm Subsidies: Discussion*. *American Journal of Agricultural Economics* 87 (5): 1229-1230.
- Ustawa z dnia 21 października 2016 r. o zmianie ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego* (The Act of 21 October 2016 amending the act on payments under direct support schemes). Dz.U. 2016, poz. 2037.
- Ustawa z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego* (Act of 5 February 2015 on payments under direct support schemes). Dz.U. 2015, poz. 308.
- Ziętara Wojciech. 2012. *Organizacja i ekonomika produkcji mleka w Polsce, dotychczasowe tendencje i kierunki zmian* (Organisation and the economics of milk production in Poland, trends in the past and future). *Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G* 99 (1): 43-57.

Summary

The main objectives of the paper are: 1) to present information on the number and structure of applications for subsidies for dairy cows and other cattle in 2015 in Poland; 2) economic evaluation of the system of subsidies for cows and other cattle in Poland; 3) to propose changes in the implemented system of subsidies to cattle. There were 27 461 farms, which only had 3 cows and applied for payments to these animals. This was up 16.9% of all farms applying for payments to cows. The proposed limits of the size of herds deducted subsidies are unclear (they are not supported by any economic arguments) and do not stimulate the growth of milk production in Poland.

Adres do korespondencji
 dr hab. inż. Andrzej Parzonko (orcid.org/0000-0002-8130-0376)
 Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
 Wydział Nauk Ekonomicznych
 ul. Nowoursynowska 166, 02-776 Warszawa
 tel. (22) 593 42 21
 e-mail: andrzej_parzonko@sggw.pl